

Om de privacy van leerlingen en medewerkers optimaal te beschermen, is het belangrijk om te weten wat er precies in de wet staat. In Nederland is de privacybescherming nu nog geregeld in de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Deze wet beschermt de privacy door regels te stellen voor de omgang met persoonsgegevens in Nederland.

Op 25 mei 2018 is de Wbp vervangen worden door een Europese privacywet: de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Veel onderdelen die in de Wbp zijn geregeld, zijn terug te vinden in de AVG. Dit document vertelt wat de belangrijkste begrippen en uitgangspunten zijn van de AVG (en de Wbp).

Begrippen AVG

- **Privacy:** het recht om met rust te worden gelaten, het recht om te weten en te bepalen wat er met gegevens over jou gebeurt, en om te weten wie de beschikking heeft over jouw gegevens.
- **Mensenrecht:** Privacy is niet zomaar iets: het is een grondrecht. Net als het recht op vrijheid van godsdienst of het recht op vrijheid van meningsuiting. In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is privacy geborgd als mensenrecht. In Europa is zelfs in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie vastgelegd dat Europese burgers recht hebben op bescherming van hun persoonsgegevens. Privacybescherming is in Europese en nationale wetten is privacybescherming verder geregeld.
- **Persoonsgegevens:** Privacywetgeving gaat over persoonsgegevens. Persoonsgegevens zijn alle gegevens waarmee direct of indirect een natuurlijk persoon (mens) kan worden geïdentificeerd. Het kan bijvoorbeeld gaan om een naam, BSN-nummer, geboortedatum, telefoonnummer of IP-adres. Leerlinggegevens zijn ook persoonsgegevens, de AVG (en tot 25 mei 2018 de Wbp) is dus hierop van toepassing. Gevoelige informatie over leerlingen en medewerkers, zoals informatie over gezondheid, gedragsproblemen, politieke voorkeur, godsdienst, seksuele voorkeur of een problematische thuissituatie noemen we bijzondere persoonsgegevens. Deze mogen niet worden gebruikt, tenzij de wet daar toestemming voor geeft.
Dat kan voor scholen bijvoorbeeld het geval zijn bij speciale begeleiding van leerlingen of om bijzondere voorzieningen te kunnen treffen. Denk hierbij ook aan registratie van allergieën, zodat hiermee rekening gehouden kan worden bij traktaties of lunches.
- **Betrokkene:** de mens over wie de persoonsgegevens gaan: in het po en vo is dit de leerling, in het mbo de student. Maar het kan ook gaan over de medewerker, de conciërge, OOP'er, docent maar ook de directeur. Als de betrokkene jonger dan 16 jaar is, dan mogen volgens de Wbp alleen de wettelijke vertegenwoordigers (ouders/verzorgers) beslissen over de gegevens van de betrokkene. De leerling/student beslist dan niet zelf.

- **Toestemming van een betrokkene:** een actieve handeling van de betrokkene, waaruit blijkt dat deze akkoord gaat dat zijn/haar persoonsgegevens worden verwerkt. Deze wilsuiting dient in ieder geval voldoende specifiek te zijn. Voorwaarde is dat duidelijk moet zijn waar toestemming voor wordt gevraagd: vooraf is de betrokkene geïnformeerd waar zijn gegevens voor gebruikt gaan worden. Een opt-out is géén toestemming
- **Verwerken:** alles wat er met persoonsgegevens wordt gedaan, wordt in de wet verwerken genoemd. Verwerken is dus onder meer: online en offline persoonsgegevens verzamelen, kopiëren, opslaan, verspreiden, publiceren, delen én uitwisselen. Het maakt dus niet uit wat je doet met persoonsgegevens: alles noemen we verwerken en valt onder de wettelijke bescherming.
- **Verwerkingsverantwoordelijke** (onder de Wbp aangeduid als verantwoordelijke): een natuurlijke persoon of instantie (rechtspersoon), die vaststelt welke persoonsgegevens er verwerkt worden én wat het doel is van die verwerking. Het gaat hier om de persoon of instantie die formeel en juridisch het initiatief neemt tot het verzamelen van persoonsgegevens en daarvoor ook verantwoordelijk is. In het onderwijs is dit het bestuur van de rechtspersoon waar de school onder valt. Dit wordt aangegeven als het bevoegd gezag. Gemakshalve spreken we meestal over ‘de school’, maar dan bedoelen we dus het bevoegd gezag.
- **Verwerker** (onder de Wbp aangeduid als bewerker) : leverancier voor de school die de persoonsgegevens van leerlingen of medewerkers verwerkt namens de verantwoordelijke. Dit is bijvoorbeeld een aanbieder van leermiddelen. De bewerker handelt in opdracht van de verantwoordelijke en mag alleen verwerkingen doen waarvoor hij uitdrukkelijk opdracht krijgt. Er is geen hiërarchische verhouding tussen de verwerkingsverantwoordelijke en de verwerker bestaat, een verwerker is dus nooit in loondienst bij de verwerkingsverantwoordelijke.

Rolverdeling

Scholen hebben de regie op wat er gebeurt met de persoonsgegevens. Dit mag niet worden overgelaten aan een verwerker (leverancier). De school beslist wat de leverancier wél en niet met de gegevens mag doen. Die verantwoordelijkheid houdt ook in dat scholen ouders en leerlingen volledig moeten informeren over het gebruik van persoonsgegevens én hoe ouders gebruik kunnen maken van hun rechten. Dit kan bijvoorbeeld op basis van gegevens van leveranciers. Om de rolverdeling tussen verwerkersverantwoordelijken en verwerkers goed vast te leggen, en duidelijk te maken welke gegevens de leverancier mag gebruiken, eist de wet dat de verwerkersverantwoordelijke de afspraken over privacy vastlegt in een bewerkersovereenkomst.

Uitgangspunten: Vijf vuistregels voor privacy 2.0

Om persoonsgegevens te mogen verwerken kennen de AVG (en tot 25 mei 2018 de Wbp) een aantal uitgangspunten. Deze uitgangspunten gelden voor elke school. Zonder al te eenvoudig over privacy te willen spreken, zijn deze samengevat tot 5 praktische vuistregels:

1. **Doelbepaling en doelbinding:** persoonsgegevens worden alleen gebruikt voor uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden. Deze doeleinden zijn

concreet en voorafgaand aan de verwerking vastgesteld. Persoonsgegevens worden niet verder verwerkt op een wijze die onverenigbaar is met de doelen waarvoor ze zijn verkregen. In een bijlage van de Wbp is opgenomen wat de belangrijkste doelen zijn voor het onderwijs:

- de organisatie of geven van onderwijs;
- het leren en begeleiden van leerlingen;
- het verstrekken of ter beschikking stellen van leermiddelen;
- het bekend maken van informatie over de hierboven genoemde organisatie en leermiddelen;
- het bekend maken van informatie over leerlingen, deelnemers of studenten (bijv. de eigen website);
- het bekend maken van de activiteiten van de instelling of het instituut op de eigen website;
- het berekenen, vastleggen en innen van inschrijvingsgelden, school- en leskosten en bijdragen of vergoedingen;
- het behandelen van geschillen;
- het doen uitoefenen van accountantscontrole;
- de uitvoering of toepassing van een andere wet.

2. **Grondslag:** verwerking van Persoonsgegevens is gebaseerd op een van de wettelijke grondslagen:
 - Toestemming
 - Overeenkomst
 - Wet
 - Publiekrechtelijke taak
 - Vitaal belang van de betrokkene, of
Gerechtvaardigd belang.
3. **Dataminimalisatie:** bij de verwerking van Persoonsgegevens blijft de hoeveelheid en het soort gegevens beperkt: het type persoonsgegevens moet redelijkerwijs nodig zijn om het doel te bereiken; ze staan in verhouding tot het doel (dit noemen we proportioneel). Het doel kan niet met minder, alternatieve of andere gegevens worden bereikt (dit noemen we subsidiair). Dit betekent ook dat data niet langer wordt bewaard dan noodzakelijk: aan ieder gegeven zit een houdbaarheid vast, die we bewaartermijn noemen.
4. **Transparantie:** de school legt aan betrokkenen (leerlingen, hun ouders en medewerkers) op transparante wijze verantwoording af over het gebruik van hun persoonsgegevens, alsmede over het gevoerde IBP-beleid. Deze informatievoorziening vindt ongevraagd plaats. Daarnaast hebben deze betrokkenen recht op verbetering, aanvulling, verwijdering of afscherming van hun persoonsgegevens, en betrokkenen kunnen zich verzetten tegen het gebruik van hun gegevens. De AVG geeft ook het recht 'om te worden vergeten' en het recht om je data mee te nemen (dataportabiliteit). Voor scholen zijn de laatste 2 rechten minder relevant.
5. **Data-integriteit:** er zijn maatregelen getroffen om te waarborgen dat de te verwerken Persoonsgegevens juist en actueel zijn. Dat betekent ook dat

persoonsgegevens adequaat moeten worden beveiligd volgens algemeen en breed geaccepteerde beveiligingsnormen.

Toeziçthouder

In Nederland houdt de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) toezicht op naleving van privacywet- en regelgeving.